עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ט מהל' מעשר הלכה ב ג סמג עשין קלג [טור יו"ד סי' שלא]:

כז ב מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה י:

כח ג מיי' פ"ב מהלכות גניבה הלכה ד:

וחכ"א [א]קורא שם ואין צריך להפריש מאי לאו למ"ד ספקו (א) טובל קסבר אית ליה טובת הנאה וכיון דאית ליה טובת הנאה לא מהניא ולמאן דאמר [אינו] קורא שם קסבר ספקו אינו טובל וכל שספקו אינו טובל לית ליה טובת הנאה ושרי ליה לאיתהנויי [ב]אמר ליה אביי דכ"ע ספקו טובל ור' אליעזר ורבנן בהא קמיפלגי רבי אליעזר סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני [ג]כיון דאילו מפקר נכסיה והוי עני ושקל ליה הוא לית ליה פסידא ורבנן סברי נכסיה לא מפקר איניש דמירתת דלמא זכי בהו איניש אחרינא הלכך נחשדו רבא אומר [ד]כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיבא ביה נתינה [1]ונתת ללוי לגר וגו' מש"ה אסור ליה לאיתהנויי כאן במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות כיון דכתיב ביה [2]והנחת בשעריך שרי ליה לאיתהנויי: כהנים ולוים נהנין לי יטלו כו': אלמא [ה]טובת הנאה אינה ממון אימא סיפא כהנים אלו ולוים אלו נהנין לי יטלו אחרים אבל להני לא אלמא טובת הנאה ממון אמר רב [ו]הושעיא לא קשיא הא רבי והא ר' יוסי ב"ר יהודה דתניא (ה) [ז]הגונב טבלו של חבירו ואכלו משלם לו דמי טבלו דברי רבי רבי יוסי בר"י אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו מאי לאו בהא קמיפלגי

דרבי

ותכ"א קורא שם ואין צריך להפריש. אלא נותן עיניו בצד זה ואומר מכאן אני נוטל ואוכלו הוא בעצמו דהמוציא מחבירו עליו הראיה דאמר ישראל לעני אייתי ראיה דלא הפרישו עם הארץ ויהיבנא לך. והכי אמרי' בפ' בתרא דסוטה (דף מח.) מעשר ראשון ומעשר עני המע"ה: **מאי לאו מ"ד ספקו אינו טובל.** דהיינו ר"א (ב) אומר אינו צריך לקרות שם קסבר אפי' במעשר עני ודאי לית ליה טובת הנאה אלא כל עני שיבא תחילה יטלנו בעל כרחו והואיל דקיל כולי האי דאין ספקו טובל איכא נמי האי קילותא דאין בה טובת הנאה מה שאין כן בתרומה דספקה טבלה ויש בה טובת הנאה כדאמרינן[ו] אומר אדם לחבירו טול סלע זה ותן תרומתך לבן בתי כהן. ולמאן דאמר קורא שם כולה מתניתין מתוקמא אליבא דחכמים: **אמר ליה אביי דכולי עלמא ספקו טובל כו'.** והלכך מתני' דלא קתני מעשר עני דברי הכל היא דכיון דספקו טובל בודאי אית ביה טובת הנאה ואהכי אינה יכולה ליהנות ממנו אבל ברייתא דקתני דאכלה נמי במעשר עני לא ר' אליעזר (ג) היא ולא רבנן: **רבי אליעזר סבר לא נחשדו עמי הארץ על הפרשת מעשר עני.** דודאי מפרשי ליה דלא איכפת להו דהדר קא אכלי ליה דכיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה כו': **רבנן סברי.** ודאי נחשדו ולא מפרשי (ד) והא דאמר דמפקר להו לנכסיה הא לא עבדי דסבר אי מפקרנא לנכסאי דלמא אתי איניש אחרינא וזכי בהו הלכך נחשדו: **במעשר עני המתחלק בתוך הבית.** לאחר שהכניס תבואתו לאוצר ולא הפריש ממנה מעשר עני בגורן לפי שנאמר או שלא מצא עניים ליתן להם הלכך כי משכח עניים מיבעי ליה למיתב להו (ה) וההוא מעשר כיון דכתיב ביה נתינה אית ביה טובת הנאה נמי כתרומה דכתיב בה נמי נתינה תתנו תרומה לכהן: והא דקתני בברייתא דיכולה ליהנות ממעשר עני באותו המתחלק בעוד שהוא בגורן דההוא כתיב ביה והנחת בשעריך דהיינו בשעת הגורן וההוא לית ביה טובת הנאה דהא איהו מנח ליה התם ושקיל ליה כל מאן דבעי ואהכי שריא לאיתהנויי ביה: **יטלו בעל כרחו.** מתנת כהונתם דלאו דידיה קא שקלי אלא דלהון. אלמא מדקתני יטלו בעל כרחו דטובת הנאה דאית ליה אפשר למיתן לכהן וללוי אחר שמחזיק לו טובה לא הוי ממון ולא מיתחזי כמאן דמיתהני מיניה: **אימא סיפא כו' יטלו אחרים.** אבל להני מלי לעכב דלא שקלי אלמא טובת הנאה ממון: **דרבי (ו) אומר.** משלם לו דמי טבלו סבר דטובת הנאה שהיה שלו כאותם מתנות בהאי טבל שהיה נותן לכהן שירצה הוי ממון ולהכי משלם לו דמי כולו:

ורבי

מעכבו לעצמו אחר שהפרישו שהרי מותר לזרים והמוציא מחבירו עליו הראיה שלא הפרישו עם הארץ אבל מעשר עני אין צריך להפריש דסבירא ליה לרבי אליעזר דאפילו ודאי שלא הפרישו מן הכרי אינו טובל שיהא אוכלו במיתה הלכך אינו מפרישו מספק: **ותכ"א קורא שם.** [דאם] ודאי לא הפרישו הוי טבל ויהא האוכל מן הכרי במיתה אע"פ שמתוקן לגמרי ואין צריך לתקן אלא להפריש מעשר עני הלכך מפרישו מספק דספקו טובל: **קסבר ספקו אינו טובל.** הוא הדין לודאי אלא משום דבספקיה נקטינן נקט ספקו. וכיון דספקו אינו טובל קסבר לית בה טובת הנאה דטובת הנאה בטובל ואינו טובל תליא דכתיב[ח] ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו ודרשינן[ט] בעתידים לתרום הכתוב מדבר ומדכתיב לא יחללו משמע דטובל [והכי] דטבלי תלה הרמתן בבעלים לומר שטובת הנאה שלהם דכתיב את אשר ירימו וכמאן דכתיבא בהו נתינה דמי הלכך דוקא בדטבלי איכא טובת הנאה לבעלים אבל בדלא טבלי לא. ומעשר עני למאן דאית ליה ספקו אינו טובל לית ביה טובת הנאה הלכך יכולה ליהנות ממעשר עני דהפקרא בעלמא הוא ומאן דאמר קורא שם קסבר ספקו טובל דמשום הכי צריך לקרות שם וכל שספקו טובל אית בה טובת הנאה דאיתיה בכלל ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' הלכך כיון דאית ביה הנאה אסור לאתהנויי דמדידיה מתהני ולא מהפקרא כך פירשו רבותי ולא פירשו פלוגתא דטובל ואינו טובל במאי תליא ולאיתי מי שנדחק בפירוש זה הרבה. ובעיני נראה דמאן דסבירא ליה אינו טובל היינו טעמא משום דסבירא ליה אי אפשר שיהא הכרי עצמו חמור מפני מעשר עני המעורב בו יותר ממעשר עני עצמו דבשלמא תרומה בדין הוא שתהא טובלת דכיון שהיא עצמה אסורה לזרים הוא שמאסור תערובתה דכיון דעל כרחו צריך להרימה מן הכרי אינה מתבטלת שם ומש"ה אוסרת אבל מעשר עני שהוא עצמו מותר לזרים היאך יהא תערובתו חמור ממנו היינו טעמא דמאן דסבירא ליה אינו טובל ומאן דסבירא ליה טובל מפיק ליה (טובל) מדרשא וכדתניא בפרק יש מותרות (יבמות פו.) יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך[י] ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו[כ] מה שעריך האמור להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל: **אמר ליה [אביי] דכ"ע ספקו טובל.** [אביי] אתא למדחי פירוקיה דרב יוסף למימר דלאכתי קשו מתני' וברייתא אהדדי דכולי עלמא ספקו טובל אבל לא מצינו למימר דכולי עלמא ספקו אינו טובל דאם כן מאי טעמייהו דרבנן דמצרכי לקרות שם: **לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני.** דודאי מפרשי ליה כיון דלא מפסדי מידי דהא אי בעי לעכובי מפקרי נכסייהו וחזו להו: **רבא אמר.** רבא אתא לפרוקי מתניתין וברייתא דלא קשיין משום דמתני' איירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכיון שבעל הבית מחלקו ונותנו טובת הנאה שלו ומשום הכי לא קתני במתני' ומעשר עני דהא מיתסרא ביה וברייתא איירי במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות שמניחו בגורן וכל הרוצה ליטול יטול. והתם בספרי[ל] רמי כתיב ונתת ללוי ליתום ולאלמנה וכתיב והנחת בשעריך כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים *וה"פ בימות החמה מניחו בגורן וכשמגיעין ימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו ולית דמפרשי איפכא בימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו והעותר ממנו בימות החמה שאחר ימות הגשמים מניחו בגורן: **אלמא טובת הנאה אינה ממון.** מדקתני דכהנים שנאסרו בהנאתו נוטלין תרומתן: **הא רבי והא ר' יוסי בר' יהודה.** רישא ר' יוסי בר' יהודה דס"ל דטובת הנאה אינה ממון וסיפא רבי דסבירא ליה דטובת הנאה ממון: **משלם לו דמי טבלו.** דמי חולין שבו ודמי תרומות ומעשרות לפי טובת הנאה שיש לו בהן

דסבירא

תוספות

קורא שם. ומפרישו לעצמו דהמוציא מחבירו עליו הראיה דשמא עם הארץ הפרישו ואין צריך להפרישו כלומר אין צריך לתתו לעני: **ספקו אינו טובל.** כלומר ספקו אינו אוסרו משום טבל דכי נמי לא הופרש מותר לאכול הימנו ולאו דוקא ספיקו דה"ה ודאי דהוי כדאמרינן לקט ופאה [כאם] לא הניחם אין טובלין התבואה וכיון דספקו אינו טובל ודאי לית ביה טובת הנאה ושרי לאיתהנויי ותימה מה ענין טובל אצל טובת הנאה דאלו דינא דטובת הנאה נפקא לן בפרק הזרוע (חולין קל.) דהנך דכתיב בהו ונתת אית בהו טובת הנאה והכא לא כתיב ונתת ואומר הר"ם דודאי טובל דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו ודרשינן (סנהדרין פג.) בעתידים לתרום הכתוב מדבר וכיון דכתיב בהו ירימו כמאן דכתיב ונתת דמי: ומ"ד צריך לקרות שם וכו'. מתניתין כרבנן וברייתא כר"א: **דלמא דכ"ע ספיקו טובל.** אבל אינו טובל לא מצי למימר דא"כ אמאי קורא שם: **לא נחשדו וכו'.** דאין לו הפסד: **במעשר עני המתחלק בתוך הבית.** דאמר בפרק הזרוע (חולין קלא.) מעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו טובת הנאה דכתיב ביה נתינה דכתיב ונתת ללוי לגר וליתום ולאלמנה ובבית הגרנות כתיב והנחת בשעריך והיינו כמו תעזוב ור"ת מפרש דבספרי רמי להני קראי אהדדי כתיב אחד אומר ונתת וכתוב אחד אומר והנחת בימות החמה יניחנו בגורן אבל בימות הגשמים יניחנו בבית פן יטנף מן הגשמים הלכך אז מתחלק בבית ואז יש בו טובת הנאה לבעלים: **אלמא טובת הנאה אינה ממון אימא סיפא וכו':** [ודרבי סבר] טובת הנאה ממון. ולכך משלם דמי תרומה שבו ורישא רבי יוסי ברבי יהודה וסיפא רבי:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי לאו למאן דאמר ספיקו אינו טובל קסבר לית ליה טובת הנאה וכיון דלית ליה טובת הנאה שרי ליה לאתהנויי ולמאן דאמר קורא שם קסבר ספיקו טובל וכל שספיקו טובל אית ליה טובת הנאה ולא שרי ליה לאתהנויי כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה מאי לאו וכו' ר' אליעזר דאומר וכו' דקיל כולי האי דאין בה טובת הנאה איכא נמי האי קילותא דאין ספיקו טובל מה שאין כן בתרומה: (ג) ד"ה אמר ליה אביי וכו' לא רבי אליעזר. ר"ל כלומר ואהכי קשו מתניתין וברייתא אהדדי: (ד) ד"ה רבנן וכו' דהא דאמרת דמיפקר: (ה) ד"ה במעשר עני וכו' לאו דבההוא מעשר וכו' שהוא בגורן דההוא לא כתיב ביה נתינה אלא והנחת בשעריך כצ"ל והד"א: (ו) ד"ה דרבי דאומר משלם וכו' שהיה לו כאותם מתנות:

◆

פירוש הרא"ש

וחכמים אומרים קורא שם. בלפוט או בדרומו וקביעות מקום הוי כהפרשה: ואין צריך להפריש. כי אין צריך ליתנו לעניים מספק: קסבר ספקו אינו טובל. אינו אוסר משום טבל והוא הדין נמי ודאי אינו טובל דאי הוה ודאי הוא הדין ספקו נמי דהא גזרו על הדמאי והאי דנקט ספקו משום דבדמאי איירי וכל שספקו אינו טובל אין בו טובת הנאה לבעלים דכיון דיכול לאכול הטבל בלא הפרשת מעשר עני הוי כאילו לא כתיב בהו ונתת דאי בעי לא מפריש ולא יהיב הלכך לא משיב טובת הנאה כי יהיב ליה: כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית. בספרי רמי להני קראי אהדדי דכתיב ונתת וכתיב והנחת בשעריך הא כיצד בימות החמה שמונח בגורן קרינן ביה והנחת בשעריך ואין בו [טובת הנאה] בימות הגשמים צריך להביאו לבית שלא יפסד בשדה קרינן ביה ונתת ויש בו טובת הנאה:

מסורת הש"ס

א) [מכות יז. ע"ש], ב) [כריתות מז. וש"נ], ג) פסחים מו: ב"מ יא: קידושין נח: [חולין קלא:], ד) [בשאלתות פ' קרח איתא רב יוסף], ה) קידושין נח: תוספתא למעשר שני פ"ג, ו) [בכורות כז.], ז) שייך לדף שאח"ז, ח) [ויקרא כב], ט) [סנהדרין פג. זבחים יא:], י) [דברים יב], כ) [דברים כו], ל) [עי' תוס' חולין קלא. ד"ה מעשר].

◆

תורה אור השלם

1. כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:
דברים כו יב

2. מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ:
דברים יד כח

◆

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה רבא אמר וכו' וה"פ. עיין יבמות דף ק ע"א תד"ה מ"ע:

◆

מוסף רש"י

וחכ"א קורא שם ואין צריך להפריש. דכיון שקרא עליו שם יצא הכרי מתורת טבל ושאר המעשרות הוא צריך להפריש על ברתן, לפי שצריך להפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר וליתנה לכהן, שהיא במיתה לזרים, ומעשר שני צריך להעלותו לירושלים לאוכלו (מכות יז.). טובת הנאה. דבר מועט, דתניא (בכורות כז.) רשאי ישראל לומר לחבירו הילך סלע זה ותן כל תרומותיך לבן בתי כהן, והיינו טובת הנאה שיש לו לישראל בחלה זו שרשאי לתתה לכל כהן שירצה וליטול דבר מועט מלאוהבו של כהן בשביל שיתנה לו (פסחים מו:). משלם לו דמי טבלו. אף דמי תרומה ומעשר שבו (קדושין נח:). אלא דמי חולין שבו. אבל בתרומה ומעשר אמר ליה לאו בעל דברים דידי את, וכשיבא כהן גם הוא לתובעו יתנהו ויאמר לא לך אתננה כי אם לכהן אחר (שם).